

Menaše, avtor pamfleta v *Likovni reviji*, očital Makaroviču komercializem in čudimo se, da pod venček žaljivk ni napisal svetovljanskega: V Rimu 1962.

Knjižica Ksenije Rozman o Janezovi cerkvi ob Bohinjskem jezeru⁴ je skrbno topografsko delo. Popelje nas skozi čas od nastanka cerkve (okrog leta 1300) do današnjih dni. Morda je ravno v suhoparnosti in pretirani skrbnosti poglobitna napaka tega delca. Saj nam avtorica niti ne poizkusi pričarati in približati lepote spomenika, temveč ga samo pedantno inventarizira. Zelo dober pa je uvodni del. Avtorica ni vzela spomenika kot osamljen objekt, temveč ga je logično vključila v okolje in nakazala enega najvažnejših problemov naše preteklosti — odnos med ljudsko, domačo in obrtno umetnostno dejavnostjo.

Kljub namenu in programirani poljudnosti obeh zbirk pogršamo v vseh omenjenih delih novih, svežih pogledov. Tako je tudi kratka monografija o slikarju Ivanu Groharju, napisala jo je Melita Stele-Možina⁵, nepretenciozna kompilacija že znanih in utrjenih sodb ter vrednotenj. Vendar bo manj zahtevnemu bralcu knjižica odprla nov svet, strokovnjaku pa bo lahko služila kot vir osnovnih biografskih podatkov.

I. Sedej

GLEDALIŠČE

DIFFICILE EST SATIRAM — SCRIBERE

Po Juvenalu

Satira je pri nas če že ne od nekdanj, pa vsaj od Cankarjeve smrti dalje precej redke in nevsakdanji gost. Zadnje čase resda nekam pogostoma pišemo in govorimo o nji, kakor da bi jo hoteli s svojim govorjenjem izzvati in jo tako rekoč priklicati iz lésa, vendar kaj dosti dlje — če izvzamemo nekaj duhovitih, večidel krajših utrinkov — za enkrat še nismo prišli. Nekateri vedo sicer povedati, da satire nimamo zato, ker ji »nismo naklonjeni«, kar bo vsekakor držalo. Le da je ta resnica tako na moč preprosta in samoumevna, da s tem, ko smo jo izrekli, nismo povedali pravzaprav še ničesar. Ali je morda že kdaj katera družba satiro, ki ji je bila namenjena in ki jo je zadevala v živo, sprejemala z navdušenjem in razprostrti rok? In kaj naj si šele mislimo o satiri, ki bi naletela na tak gostoljuben sprejem? Ali bi bila sploh še podobna sama sebi in vredna svojega rezkega, a poštenega imena?

Bojim se, da tisti, ki pri nas z lahko besedo razpravljajo o satiri, kakor da bi razpravljali o kaki posebno prijetni in zabavni družabni igri, pozabljajo, da satira ni niti burka niti površno zasoljena šala, ki brije norce iz bolj ali manj efemernih, neznatnih pojavov, ampak je vselej, tudi takrat, kadar si nadeva

⁴ Ksenija Rozman: *Janezova cerkev ob Bohinjskem jezeru*. Založba Mladinska knjiga. Spomeniški vodniki. Zvezek 4. Urednik Sandi Sitar. Ljubljana 1962.

⁵ Melita Stele-Možina: *Ivan Grohar*. Založba Mladinska knjiga. Likovni zvezki. Urednik Sandi Sitar. Ljubljana 1962.

najbolj posmehljivo masko, v bistvu zelo resnobno in grenko opravilo, nekakšen osebni moralni obračun in družbena diagnoza hkrati. Diagnoza, ki za zunanjimi znamenji in simptomi bolezni razpozna njene prave, globlje vzroke in ki za videzom stvari in pojavov odkriva resnično bistvo določenih socialnih in nravnih deformacij in obolenj.

Na prvi pogled je očitno, da je *Administrativna balada*¹ Miloša Mikelna, kakor skuša biti kritična in aktualna, zelo daleč od takega pojmovanja satire in njenega značaja. Avtor sam ji je dal oznako »komediji podobna reportaža v treh dejanjih s petjem, plesom in srečolovom«. S to oznako, ki jo lahko brez pridržka sprejmemo kot ustrezno, je dovolj točno opredelil ne le osnovni značaj svojega dela, ampak do neke mere tudi stopnjo njegove artistske veljavnosti. Ta nepretenciozna samoopredelitev, ki ne pripisuje delu večjega pomena, kot ga pa to delo namerava in more imeti, govori nedvomno avtorju v prilog. Zato pa ne ostane nič manj odprto vprašanje, ali je prav, da je delo tako skromnih artistskih dimenzij in možnosti doživelo uprizoritev na odru, ki je v načelu vsekakor namenjen umetniško zrelih ali vsaj umetniško ambicioznejših stvaritev.

Ko postavljam to vprašanje, seveda nočem ponoviti spodrsnjaja, ki se je pripetil Josipu Vidmarju, ko je, ocenjujoč isto delo in govoreč v zvezi z njim o repertoarju ljubljanske drame, zmetal tako rekoč v isti koš Mikelna, Osborna in Dürrenmatta.² Ne bi hotel biti advokat Dürrenmattov, ki — mimogrede rečeno — advokata niti ne potrebuje, in še manj Osbornov, čigar delo je sicer bolj sporno, a še zmerom vredno naše pozornosti, vendar mislim, da kritika, ki v preveliki vnemi razveljavlja vse obstoječe proporce, razveljavlja najprej samo sebe in svoja lastna kritična izhodišča. Mislim tudi, da zasluži prizadevanje ljubljanske drame po prenovitvi in delni preusmeritvi gledališkega repertoarja v načelu vso podporo, kakor jo zasluži sleherni idejni ali praktični ukrep in sleherni ustvarjalna pobuda, ki trga naše gledališče iz preveč ustaljenih kolesnic in ga sili k iskanju in odkrivanju novih vsebinskih in izraznih poti. Nedvomno lahko odločnejši premik bliže k sodobnemu repertoarju, zlasti k tistemu, ki zrcali idejna navzkrižja naših dni, bistveno prispeva ne le k neposredni aktualnosti gledališča, ampak k tisti njegovi veliko širši, pomembnejši in trajnejši funkciji, ki je najvišji cilj in smisel slehernega gledališča, — k njegovi živi in tvorni navzočnosti v času. Res je sicer, da sodobni repertoar sam po sebi te navzočnosti še ne zagotavlja in da so zanj nujni še nekateri drugi, prav tako odločilni ustvarjalni elementi, v prvi vrsti funkcionalen gledališki izraz, se pravi izraz, ki je v skladu z življenjskim občutjem sodobnega človeka in je kot tak sposoben ne le zanesljivo tolmačiti duha sodobne dramatike, ampak hkrati na novo oživljati tudi klasični repertoar ter ga približevati okusu in težnjam našega časa. Neizogibnega nasprotja, ki sporadično nastaja v gledališču med novo vsebino in tradicionalnim izrazom in ki je že nekaj časa značilno tudi za našo gledališko situacijo, sodobni repertoar seveda še ne razrešuje, dovolj koristno in pomembno pa je že to, da ga čedalje bolj odprto in s čedalje večjo jasnostjo zastavlja.

Ta kratki načelni ekskurz je bil morda potreben ne toliko zaradi Mikelnovega dela, ki za te vrste razmišljanja ne daje kakih posebnih pobud, ampak

¹ Uprizoritev ljubljanske drame; režiser in scenograf: Mile Korun.

² Delo, 16. novembra 1962.

bolj zaradi razgovorov o gledališkem repertoarju, ki smo jih slišali zadnji čas in ki so nam postregli z različnimi mnenji o teh vprašanjih.

Kar zadeva samo Mikelново delo, mu je treba poleg določene splošne aktualnosti in državljanske odkritosti priznati predvsem tista mesta, ki sta jim očitno botrovali avtorjeva neposredna izkušnja in opazovanje razmer. V mislih imam učinkovito kritiko časnikarstva v prizoru, ko se na uredniški seji *Diskutanta* selekcionirajo prispeli rokopisi; tu so v malem zastopani skoraj vsi elementi, ki so potrebni za dobro satirično komedijo: zgovorna situacija s funkcionalnimi komedijskimi obrati, ostra karakterna risba in skopo odmerjen, ironičen dialog. Žal je ta prizor — če izvzamemo nekaj posrečenih sentenc in domislekov, ki se zaiskrijo tu in tam — vse preveč osamljen in izgubljen v gradivu, ki je po značaju in po vrednosti močno heterogeno, dramaturško pa vseskozi neurejeno in nepregledno. Šibkost in neprodornost Mikelnove satire se najbolj kaže tam, kjer naj bi šlo za kritiko nekaterih tipičnih birokratskih pojavov; ta kritika ostaja docela na površini, v okviru dokaj nedomiselnih situacijske in besedne komike, ki bistva teh pojavov v glavnem ne prizadeva, in očitno boleha na pomanjkanju kakršnega koli resnejšega idejnega koncepta.

Iz vsega tega sledi, da uprizoritev *Administrativne balade* ni bila niti za režiserja niti za igravce posebno hvaležno delo. Ne bi mogel reči, da je Mile Korun kot režiser in tudi kot scenograf kaj bistvenega prispeval, da bi postala Mikelnova reportaža na odru kaj bolj razvidna in bolj plastična, in tudi ne, da bi ji kaj mnogo dodal iz svoje invencije. Njegova režija se je gibala v dokaj konvencionalnih, solidnih mejah in se tudi ni trudila, da bi z domiselnimi situacijami in z igravskimi in drugimi detajli delo poživila. Bolj ali manj v skladu s tako koncepcijo je bila seveda tudi igravska izvedba.

Od glavnih interpretov naj omenim Staneta Severja, ki je dal s svojim glavnim urednikom že nekoliko standardno, a osebno prikupno, blagohotno zadržano komedijsko postavo. Vika Grilova je reševala svoj lik morda z malce preveliko komedijsko prizadevnostjo, pri čemer je mestoma zahajala v nenaravno dikcijo. Med malimi vlogami, ki jih je v tej igri precej, zasluži posebno omembo psihološko karikirana tajnica Duše Počkajeve in morda še drobna miljejska študija Toneta Slodnjaka.

Drago Šega

FILM

PEŠČENI GRAD BOŠTJANA HLADNIKA

I

Novi film Boštjana Hladnika je nesporazum, ki nedvomno priča, kako daleč lahko privede filmsko uporništvo zoper literaturo in nestrpnost težnja k vsebinski improvizaciji. Ta slabost, ki smo jo deloma čutili že ob Hladnikovem prvem igranem filmu, se je v njegovem najnovejšem delu očitno prerodila v temeljno vodilo. Njegov odpor zoper filmsko konvencionalnost je v tej obliki

* O novem filmu Boštjana Hladnika smo dobili troje mnenj, in ker so vsa zanimiva, jih priobčujemo vsa hkrati. — *Op. ured.*